

per reflexionem quamdam, et sic de rebus illis est, quarum sunt illae rationes, in quantum rationes illas applicat ad res etiam particulares quarum sunt, adminiculo inferiorum virium. Ratione enim universali utitur sciens et ut re scita et ut medio sciendi. Per universalem hominis rationem possum iudicare de hoc vel de illo. Rationes autem universales rerum sunt omnes immobiles; et ideo quantum ad hoc omnis scientia de necessariis est; sed rerum quarum sunt illae rationes... quaedam sunt contingentes et mobiles, et quantum ad hoc de rebus contingentibus et mobilibus dicuntur esse scientiae » (1).

Oppon. 3.º Fieri possunt demonstrationes propter quid de illis quae non semper sunt, uti docet Philosophus (1 *Poster. Analyt.* text. 24). Sed quae non semper sunt, non possunt procedere ex praemissis necessariis. Ergo non est necesse demonstrare ex principiis necessariis.

Resp. Dist. mai. Possunt fieri demonstrationes de illis quae non sunt semper, secundum quod non sunt semper, *Neg.* Secundum quod sunt semper, *Conc.*

Explico. Quaedam quae non sunt semper, sed quandoque eveniunt, sicut lunae defectus, licet non sint semper secundum quod sunt particularia, de quibus non est demonstratio; sunt tamen semper per comparationem ad causam, qua posita, semper sequitur effectus. Sic defectus lunae est semper, si comparatur ad causam; quia semper ac terra e diametro interponitur inter solem et lunam, datur eclipsis, et hoc pacto datur demonstratio de similibus quae non semper sunt. Quinimmo et de iis quae etiam comparata ad causam non semper sunt, ut quod homo habeat duas manus, potest ita fieri demonstratio, ut ex praemissis universalibus inferatur conclusio universalis, si removeantur ea in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causae.

Oppon. 4.º Principia scientiae demonstrativae dividuntur in propria, et communia (1 *Poster. Analyt.* cap. X). Atqui demonstrativa scientia illa est quae efficitur ex demonstratione propter quid. Ergo non necessario demonstratio perfecta procedit ex propriis.

Resp. Dist. mai. Principia dividuntur in propria et communia, ita ut communia quando adhibentur in aliqua scientia contrabantur ad illam scientiam, *Conc.* Ita ut adhibeantur prout communia sunt, *Neg.*

Explico. Principium dicitur bifariam; si enim consideratur id unde res est, habetur principium essendi; sin spectetur id unde res cognoscitur, exurgit principium cognoscendi. Sic materia et forma sunt principia essendi corporis naturalis: contra dignitates seu axiomata et propositiones, quibus res cognoscimus, sunt principia cognoscendi. Utraque principia tum essendi tum cognoscendi sunt in du-

(1) *Opusc. In Boet. De Trin.* q. 5, a. 2 ad 4.

plici differentia; quaedam enim sunt propria, quaedam communia. Propria enim principia essendi sunt proxima principia, quae dant esse rei; sic pro homine sunt anima rationalis et corpus organicum, et generatim pro corpore naturali sunt materia et forma. Principia vero essendi communia sunt causae communes quae sunt in essentia multarum rerum pertinentium ad diversa genera, ut actus, potentia, substantia, forma, et ab his dependent particularia; sic materia est potentia contracta ad substantiam corpoream. Ex alia parte principia propria cognitionis sunt axiomata cuilibet appropriata. Sic geometra sumit hoc principium sibi appropriatum: si ab aequalibus lineis, aequales lineas demas etc., et arithmeticus: si ab aequalibus numeris etc. Principia cognoscendi communia sunt illa axiomata nulli materiae particulari applicata; e. g. si ab aequalibus aequalia demas etc., vel omne totum est maius sua parte, vel quodlibet est vel non est; quorum veritati ininitur veritas principiorum priorum, sicut esse priorum ex communibus pendet. Quare principia communia pertinent ad illam scientiam quae pro propriis principiis habet principia communia, et est metaphysica, quae tractat de ente in communi; illa eadem communia principia coarctata ad peculiare materias pertinent ad peculiare scientias, quae de ente tractant non in communi, sed prout contractum est ad aliquod peculiare genus. Ergo metaphysica adhibendo principia communissima, utitur principiis propriis sibi; peculiare ceterae disciplinae adhibendo particularia, et propria principia, utuntur quodammodo principiis communibus, quae in principiis propriis virtute continentur.

Oppon. 5.º Principia unius scientiae possunt per aliam scientiam probari. Atqui hoc est uti in demonstratione principii extraneis. Ergo.

Resp. Dist. mai. Principia alicuius scientiae probantur per aliam, si scientia cuius principia probantur est subalternata alteri, *Conc.* Si est primaria, *Neg.*

Explico. Scientia subalternata, uti in partitione scientiarum videbimus, accipit principia quae probantur ab alia superiori scientia, nempe a subalternante. Sed subalternata non est scientia demonstrativa, quae facit scire propter quid, sed quia.

ARTICULUS IV.

DE CAUSALITATE PRAEMISSARUM SEU DE MEDIO DEMONSTRATIONIS.

QUAESTIO ADUMBRATUR. Praecipua proprietates demonstrationis ex qua asequimur propter quid rei per ipsam cognitae, in eo versatur, uti vidimus, quod praemissae sint necessario verae, et propriae generis subiecti, de quo inquiritur in aliqua scientia. Sic gene-

ratim declaravimus causalitatem praemissarum; nam si effectus demonstrationis est cognoscere ignotas rerum naturas mediantibus praemissis, cullibet in promptu erit, praemissas esse causas conclusionis; cum in praemissis causa reperiatur, cur intellectus assentiat conclusioni. Si enim haec causa esset in ipsa conclusione; tunc, uti acute notat Philosophus, conclusio esset per se manifesta, et non colligeretur per demonstrationem (1). Ipsa ergo natura intellectus nostri, qui ex indistincta rerum notitia paulatim descendit ad particularem, et magis definitam cognitionem, postulat, ut aliquid pressius attingamus de huiusmodi praemissarum causalitate; et duo potissimum declaremus, nimirum in quo genere causae, et per quid conclusionem progignant. Etenim ad primam partem quod attinet, inquisitio exinde oritur, quod ambigi potest, utrum praemissae ex quibus generatur conclusio sint in genere causae materialis, vel formalis, vel efficientis: pro secunda vero parte quaestionis, dubitatio ex eo ducitur, quod cum in praemissis sint duo extrema, et medium, quaeri potest, an simul duo extrema; an alterutrum ex extremis; an denique medium assumatur ut causa, ideoque, an praemissae causent per extremitates, vel per medium. Duabus his sic propositae quaestionis partibus sequens respondet

PROPOSITIO.

Praemissae sunt causa conclusionis in genere causae efficientis. Causant autem per medium quocum duo extrema in ipsis comparantur; medium vero desumi potest ex omnibus causis, nimirum ex causa materiali, formali, efficienti, et finali.

Prob. 1.^a pars. Principia demonstrationis seu praemissae sunt causa conclusionis. Atqui non causant in genere causae materialis, neque formalis, neque finalis. Ergo sunt causae efficientes, cum quadripartita haec causarum divisio sit omnino completa. Et ad maiorem quod attinet, principia causare quodammodo conclusionem nemini dubium esse potest ex ipsa natura rationis. Si enim praemissae nihil causarent relate ad cognitionem conclusionis, tunc conclusio esset immediate evidens, et sic exstingueretur omnis discursus mentis. *Minor* autem potest sic evolvi. Notitia praemissarum non est causa materialis conclusionis, nam materia inest ei cuius est materia; propositiones autem sunt extra conclusionem. Et cum haec ratio extendatur etiam ad causam formalem, liquet principia non posse revocari neque ad causam materialem, neque formalem. Neque reduci possunt ad causam finalem, nam ipsa in demonstratione ordinantur ad conclusionem tamquam ad finem: « Principia, ait Aquinas, se habent ad con-

(1) *Poster. Analyt. lib. II, cap. I.*

clusiones in demonstrativis, sicut causae activae in naturalibus ad suos effectus; unde in 2.º *Physicorum* propositiones syllogismi ponuntur in genere causae efficientis. Effectus autem antequam producat in actu, praeeexistit quidem in causis activis *virtute*, non autem *actu*, quod est simpliciter esse. Et similiter antequam ex principis demonstrativis deducatur conclusio, in ipsis principis quidem praecognitis praecognoscitur conclusio *virtute*, non tamen *actu* » (1).

Aequivocatio praeeoccupatur. Ad vim istius argumenti penetrandam, et ad equivocationes praepediendas tria potissimum notanda veniunt. 1) Principia demonstrationis relate ad conclusionem ponuntur in genere causae efficientis, in quantum tres termini ex quibus propositiones coagmentantur sunt sub forma et ordine propositionum, et secundum vim illativam earundem; nam si sumuntur duo termini propositionum, idest maior et minor extremitas, qui in praemissis manent divisi, et in conclusione coalescunt in unicum enuntiationem, tunc ipsi comparantur ad conclusionem, ut id ex quo aliquid fit, nempe ut causa materialis ad causam formalem. Ad rem S. Thomas: « Ex terminis propositionum constituitur conclusio; unde secundum hoc propositiones dicuntur materia conclusionis, in quantum termini, qui sunt materia propositionum, sunt etiam materia conclusionis, licet non secundum quod stant sub ordine propositionum; sicut farina dicitur materia panis, licet non secundum quod stat sub forma farinae » (2). 2) Principia demonstrationis possunt dupliciter considerari, vel absolute et secundum se prout virtualiter continent veritatem conclusionis, ita ut intellectus per eorum cognitionem discurrat ad veritatem conclusionis percipiendam, et hoc pacto cognitio principiorum est causa efficiens alterius actus, quo cognoscuntur conclusiones; vel spectari possunt praemissae quatenus sunt ratio cognoscendi conclusionem, idest quatenus intellectus inspiciendo qualiter conclusio ex praemissis sequatur, eodem actu praemissas et conclusionem considerat, et sub hoc respectu *medium*, quod per eandem cognitionem ac conclusio cognoscitur, revocandum est ad causam formalem et non efficientem (3). 3) Denique cum causa efficiens diversimode dicatur (4), principia et medium demonstrationis non sunt causa efficiens conclusionis per transmutationem et influxum, sed per vim illativam, quae dicitur causa inferendi et consequentiae, et etiam per vim reductivam alterius de potentia in actum; nam intellectus per notitiam principiorum se reductit de potentia in actum quantum ad notitiam conclusionem, et sic notitia antecedentis est causa efficiens notitiae consequentis.

(1) *Poster. Analyt. lib. I, lect. 3.*(2) *Physic. lib. II, lect. 5.*(3) *Contra gent. lib. I, cap. LVII.*(4) Cf. S. THOM. 2 *Physic. lect. 5.*

« Contingit quod intellectus possibilis alicuius sit in potentia quantum ad aliquid, et quantum ad aliquid in actu, et per quod est in actu potest reduci etiam, quantum ad id quod est in potentia, in actum; sicut per id quod est actu cognoscens principia fit in actu cognoscens conclusiones, quas prius cognoscebat in potentia » (1).

Prob. 2.^a pars, nimirum, medium terminum esse causam conclusionis. Principio quidem medium demonstrationis esse ipsam causam rei post Aristotelem disertè his verbis professus est S. Thomas: « Quia scire opinamur cum sciamus causam... demonstratio autem est syllogismus faciens scire, ita consequens est, quod medium demonstrationis sit causa » (2). Huic doctrinae et ipse Baco ad stipulatus est.

Aristoteles (*Poster. Analyt.* lib. II, cap. I) totus est in hac doctrina explananda, cuius ratio quantum fieri poterit breviter et dilucide a nobis sic proponetur. Numerus quaeribilium seu quaestionum, quae de quavis re institui possunt idem est ac numerus scibilium, eorum nempe quae cognosci possunt per demonstrationem; quae enim per se perspicua sunt, non inquiruntur, cum finis inquisitionis sit inventio rei occultae. Atqui de qualibet re quatuor ignorari et inquiri a nobis possunt, nimirum: Utrum res talis sit: Propter quid talis sit: An sit: Quid sit. In istis autem quaestionibus quaeritur medium, quod est causa per quam scimus conclusionem. Ergo causa conclusionis reponenda est in medio termino; seu principia per medium terminum conclusionem efficiunt.

Evolvitur arg. Cum maior propositio sit manifesta, res postulat ut singulas minoris propositionis partes singillatim illustremus. Diximus quatuor a nobis institui posse quaestiones, quarum binae sunt complexae seu de *tertio adiacente*. Prima est, qua quaerimus de subiecto, utrum sit tale: veluti cum quaerimus de sole, an deficiat seu an sit deficiens. Per hanc quaestionem quaerimus scientiam de defectu, ideoque si quis inveniret solem deficere, cessat inquirere, an deficiat; et si illud antea novisset, haud quaestio mota esset. Secunda quaestio ea est, per quam cognoscentes rem talem esse, inquirimus propter quid res talis est; e. g. scientes solem deficere, inquirimus propter quam causam sol eclipsatur. Aliae duae sunt quaestiones incomplexae sive de *secundo adiacente*. Prima est, qua quaerimus utrum subiectum simpliciter sit: ut cum quaerimus, an sit Deus. Secunda est, qua scientes de subiecto quod sit, ulterius quaerimus quid sit; e. g. scientes Deum esse, quaerimus, quid sit Deus. Quatuor ergo sunt, quae de aliqua re possunt a nobis ignorata inquiri, et inventa sciri.

(1) *QQ. DD. De Anima*, a. 4 ad 6.

(2) *2 Poster. Analyt. lect. 9.*

Alia pars minoris declaratur sic. In omni inquisitione de re ignota quam invenire exoptamus, nos quaerimus causam alicuius conclusionis, quia aggredimur demonstrationem quae nos ducit ad cognoscendam causam rei. Atqui in omni inquisitione inquirimus de medio. Ergo medium est causa. Et re vera in quaestionibus in quibus inquiritur, an subiectum sit, vel an sit tale, quaeritur an sit medium: in quaestionibus vero in quibus supponendo, quod subiectum sit, vel tale sit, quaeritur quid sit, vel propter quid sit, quaeritur quodnam sit medium: ideoque in omnibus quaestionibus quaeritur medium.

Si enim, ut exemplo res illustretur, aliquis quaereret, an sit luna, vel an luna eclipsetur, aequivalenter quaereret an detur medium, cum nemo quaestionem moveat de propositionibus immediariis. Si ergo quaerit, illud quaerit, an detur medium ad id demonstrandum, id est quaerit causam propter quam luna est, vel eclipsatur. Quod si cognoscens lunam esse, quaerit quid sit, vel cognoscens lunam eclipsari, quaerit propter quid eclipsetur, iterum quaerit medium. Nam qui cognoscit lunam esse, iam cognoscit illam habere quidditatem, quae est causa formalis essendi, et consequenter cognoscit dari medium et causam propter quam res est. Si ulterius inquit quid sit, quaerit quodnam sit medium. Similiter cognoscens lunam eclipsari, si quaerit propter quid eclipsetur, tunc cognoscens dari medium, ulterius procedit ad inquirendum quodnam sit medium. Concludendum ergo est omnem quaestionem in eo versari, ut scrutetur medium et causam rei, qua inventa res cognoscitur per causam, id est acquiritur scientia; et cum cognoscens rem per causam vel simpliciter vel talem, cognoscat etiam quid sit, et propter quid sit, planum est in omnibus quaestionibus quaeri causam; et cum medium demonstrationis sit causa, consequens est in omnibus quaestionibus quaeri medium demonstrationis (1).

Prob. 3.^a pars, nimirum medium desumi posse ex omnibus causis. Licet enim philosophi unanimiter concedant causam esse medium syllogismi demonstrativi; nihilominus inter eos haud convenit, utrum vel una tantum, vel plures, vel denique omnes causae munere medii termini fungi queant. Inter recentes Baco id concedit dumtaxat causae formali, decernens causam materialem et efficientem esse nullius roboris ad scientiam progignendam, causam vero finalem esse etiam noxiam (2). Verum novator iste fallitur egregie, cum verissima sit sententia Aristotelis, cui poltiores philosophi subscribunt, docentis demonstrationem scientificam duci posse ex omni causarum genere, dummodo causa sit necessaria, per se, et immediata. Quod ita demonstrari potest. Qui causam unde res est, inquit, eo spectat,

(1) *Poster. Analyt.* lib. II, cap. I.

(2) *Nov. Organ.* lib. I, cap. II, initio.

ut essentiam rei quae per definitionem manifestatur, reperire valeat. Iam vero definitio rei fieri potest ex omni causarum genere. Ergo medium demonstrationis potest ab omni causa duci.

Ad huius rei pleniorum intelligentiam animadvertite 1), quatuor memoratas causas ad causam formalem, quae rebus speciem attribuit, commode revocari posse. Proprium quippe causae finalis seu finis est, movere causam efficientem ad producendam formam; unde finis non cognoscitur, nisi cognita forma, et sub hoc respectu finis coincidit cum forma. Hinc illud Philosophi dictum sapientissimum: *Natura plena est finibus*. Causa efficiens eo spectat agendo, ut materia determinetur a forma, nempe ut inducat propriam formam in passum. Tandem causa materialis a forma habet esse et operationem, et formae esse debet subiectum proportionatum, cum quilibet actus suam proportionatam potentiam sibi vindicet. Quare finis, vis agendi, et materia ad formam ordinantur.

Animadvertite 2), demonstrationes *propter quid* non semper fieri ex omnibus causis, sed interdum ex una, interdum ex pluribus, interdum ex omnibus. Sic mathematici in suis demonstrationibus utuntur causis formalibus, quia abstrahunt a materia sensibili, et considerant quantitatem, ita ut ratio formalis confundatur cum materia huius scientiae: exinde demonstrationes mathematicae absolutam perfectissimamque certitudinem pariunt. Naturales contra philosophi demonstrant ex omnibus causis quandoque seorsum, quandoque etiam simul sumptis, ita ut medium seu definitio rei eo perfectior sit, quo a maiori numero causarum repetatur (1). Neque mirum cuiquam videri debet philosophos experimentales et formarum substantialium osores, Baconem in Anglia, et Cartesium in Gallia, bellum declaravisse causis finalibus, et etiam efficientibus in scientificis demonstrationibus insistentibus. Hi enim formarum eversores cum naturam rerum visibilibus ad materiam motu locali agitatum revocaverint, consequenter a demonstrationibus scientificis causas finales et efficientes expungendas esse rati sunt. Nam, perempta causa formali seu forma substantiali in rebus visibilibus, et sic destructa natura et consequenter operatione rerum materialium, finis qui remanet solummodo in Arte Divina, seu in intellectu Artificis minime nos ducere potest ad cognoscendas causas formales, seu rerum quidditates, et consequenter ad scientiam (2).

Scholion. Quae hucusque a nobis disputata sunt, admissum quadrant in illam potissimum demonstrationem, quae causat cognitionem quidditativam rerum, et perfectam scientiam, quaeque propterea procedit ex praemissis necessariis, propriis, et per se efficientibus con-

(1) Cf. S. THOM. 2 *Physic.* lect. 5, ubi latius hac super re explanat doctrinam Aristotelis.

(2) De medio demonstrationis cf. COSMUM ALAM. *Log.* q. 26.

clusionem. Verum et est alia demonstratio minus perfecta, qua mediante non cognoscimus *propter quid* res est, sed solummodo *quia* res est; propterea vocatur demonstratio *quia* (1), et a perfectione alterius demonstrationis procul abest, quippe quae non parit perfectam scientiam. Haec demonstratio tunc obtinet, quando arguimus vel ab effectu, vel a causa remota et communi, vel ab aliquo signo; et eo magis vel minus distat a perfectione scientificae demonstrationis, quo vel minus vel magis manifestat quidditatem subiecti; licet numquam perveniat ad propriam et definitam rei quidditatem patefaciendam; propterea ab alia discriminatur et nomine et re. Prima enim supponens rem esse, ostendit *propter quid* res sit, et ideo dicitur demonstratio *propter quid*: secunda ex adverso directe demonstrat *quia* res est, et ideo dicitur demonstratio *quia*; licet demonstrando rem esse, ostendat etiam quandoque per praedicata universalialia et generica imperfecte quidditatem rei. Uti enim acute monet Aristoteles, intellectus noster diversimode potest cognoscere rem esse, et ignorare quid res sit (2).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Termini propositionum sunt id ex quo fit conclusio. Atqui id ex quo aliquid fit, se habet per modum causae materialis quae non coincidit cum efficiente, sicut aliae causae. Ergo praemissae non sunt causa efficiens.

Resp. Dist. mai. Termini propositionum seorsum sumpti sunt materia conclusionis, *Conc.* Prout stant sub forma et ordine praemissarum, nempe secundum vim illativam eorumdem, *Neg.* Responso patet ex iis quae late explicata sunt in propositione.

Oppon. 2.º Medium demonstrationis se habet ad conclusionem ut forma ad materiam; nam ex medio et conclusione fit unum cognitum, sicut ex materia et forma fit unum esse. Atqui causa formalis relate ad materiam non se habet ut effectrix. Ergo principia non sunt causae efficientes conclusionis.

Resp. Dist. mai. Medium se habet ad conclusionem ut forma, si sumitur absolute, in se, et secundum quod cognoscitur actu diverso ab eo, quo cognoscitur conclusio, *Neg.* Secundum quod constituit unum cognitum cum conclusione, quacum eodem actu attingitur, *Conc.* Responso iterum manifesta est ex superioribus explicatis.

Oppon. 3.º Dantur quaedam conclusiones notiores suis principis. Atqui causa est naturaliter prior et notior effectu. Ergo notitia principiorum non efficit conclusionem.

Resp. Dist. mai. Dantur conclusiones notiores principis in via illa, in qua demonstrantur, *Neg.* Per aliam viam, *Conc.* *Contradist.*

(1) De demonstratione *quia* agit ARIST. 1 *Poster.* cap. XIII, text. 30.

(2) *Poster. Analyt.* lib. II, cap. V.

min. Causa est notior effectui in eo in quo est causa, *Conc.* In eo in quo non est causa, *Neg.* et *Neg. cons.* Responsio exinde intelligitur, quod interdum conclusio, quae colligitur per demonstrationem est notissima aliunde, nempe per sensum. Rem sic evolvit Aquinas: « Quaedam conclusiones sunt notissimae utpote per sensum sumptae sive acceptae, sicut quod sol eclipsetur. Unde principium per quod probatur non est magis notum simpliciter, scilicet quod luna interponatur inter solem et terram, licet sit magis notum in via rationis precedentis ex causa in effectum » (1).

Oppon. 4.º Notitia consequentis necessario terminatur ad antecedens, cum idem sit motus in rem cognitam, et in rationem cognoscendi. Atqui idem non potest esse causa efficiens suisus. Ergo principia non efficiunt conclusionem.

Resp. Dist. mai. Notitia consequentis terminatur necessario ad antecedens, quando antecedens sumitur ut ratio cognoscendi conclusionem quacum efficit unum cognitum, *Conc.* Si antecedens sumitur secundum se, et absolute, et prout cognoscitur cognitione distincta a cognitione conclusionis, *Neg.* et *Conc. min., Neg. cons.* Responsio patet ex dictis.

Oppon. 5.º Causae efficientes scientiae sunt lumen intellectus, et species intelligibilis. Sed neutrum ex his duobus involvit cognitionem praemissarum. Ergo praemissae non sunt causa efficiens conclusionis.

Resp. Dist. mai. Intellectus et species intelligibilis sunt causae principales scientiae, quarum prima est efficiens, altera formalis, *Conc.* Sunt causae totales excludentes quamlibet aliam causam instrumentalem et adiuvantem, *Neg. Contradist. min.* Neutrum involvit praemissas, ut causam principalem, *Conc.* Ut causam adiutricem et instrumentalem, *Neg.*

Explico. Utique intellectus est causa principalis cuiuslibet cognitionis tum conclusionis tum principiorum, et species est causa formalis actuans intellectum ad quodlibet cognoscendum: sed hoc interest inter cognitionem principiorum et cognitionem conclusionis, quod prima efficitur ab intellectu sine ullo instrumento et medio, nam, cognitis terminis, immediate cognoscitur veritas principii; altera non efficitur, nisi mediantibus praemissis, quibus utitur intellectus ad inferendam veritatem conclusionis, applicando principia ad conclusiones. Hoc autem fieri potest duplici via; vel inventione, vel disciplina et magisterio, secundum quod intellectus per se applicat principia generalia ad veritates particulares, vel adiuvat a magistro, qui intellectui addiscentis proponit ordinem principiorum ad conclusiones, et sic ministrat media et instrumenta ad scientiam acquirendam, quae in-

(1) *Poster. Analyt.* lib. I, lect. 9.

strumenta et media sunt praecise principia, quae adiuvant cognitionem conclusionis, cum ex his intellectus addiscentis manuatur in cognitionem veritatis ignotae. Hinc liquet praemissas reduci ad genus causae instrumentalis (1).

Oppon. 6.º Medium non est causa conclusionis. Quod sic patet. Medium est definitio passionis, seu attributi, seu maioris extremitatis, quae praedicatur de subiecto. Atqui id quod demonstratur et concluditur, est passio. Ergo si medium est causa conclusionis, idem demonstratur per idem, nam passio et definitio passionis idem sunt.

Resp. Dist. mai. Medium est formalis definitio passionis, *Neg.* Est causalis definitio passionis, idest definitio subiecti ex quo resultat propria passio, vel definitio passionis coniuncta cum definitione subiecti, *Conc.* et *Conc. min., Neg. cons.*

Explico. Propria passio quae in syllogismo scientifico demonstratur de subiecto, et ei tribuitur in conclusione, potest dupliciter defini: vel in se et formaliter, et tunc quaeritur quid sit illa passio, e. g. risibilitas; vel causaliter, idest definiendo subiectum, cuius definitio continet principia illius passionis. Porro medium demonstrationis non est formalis definitio passionis, secus enim revera idem per idem demonstraretur; sed est definitio subiecti quod complectitur causam et principia illius passionis; nam propria passio promanat ex subiecto per necessariam resultantiam tamquam ex causa activa, et sic subiecti definitio potest causare cognitionem propriae passionis, ceu ex definitione hominis, quae dicimus hominem esse animal rationale, possumus demonstrare eius risibilitatem. Demonstratio enim debet resolvi in primam causam passionis, quae non est nisi subiectum. Ergo medium est definitio subiecti. Adde quod medium demonstrationis scientificae non quaeritur per quaestionem *propter quid*, ut docet Philosophus (7 *Metaph.* text. 59), sed in ipsum reducitur *propter quid* aliorum. Iam vero de subiecto non quaeritur *propter quid*; cum nemo quaerat *propter quid* homo est animal rationale; sed quaeritur de passione, e. g. *propter quid* homo est risibilis. Ergo medium demonstrationis est definitio subiecti, vel definitio passionis effecta per definitionem subiecti.

Oppon. 7.º Si medium demonstrationis est definitio, cum medium sit unum, una erit definitio. Atqui si una est definitio, non possumus probare ex variis causis. Ergo demonstratio fieri nequit nisi per unam causam.

Resp. Dist. mai. Una erit definitio, quae fieri potest vel per unam, vel per plures, vel per omnes causas, *Conc.* Quae debeat fieri per unam causam, *Neg. Contradist. min.* et *Neg. cons.*

(1) S. THOM. I p. q. 117, a. 1; QQ. DD. *De ver.* q. 11, a. 1.